'संगणक आणि मराठी' चर्चासत्र – एक क्रांतीकारक पाऊल !

शनिवार दिनांक २८ जानेवारी २००६ या शुभदिनी 'संगणक आणि मराठी' या विषयावरील सर्वस्पर्शी आणि संबंधीत विषयाला गवसणी घालू पाहणाऱ्या चर्चासत्राचे आयोजन करताना आम्हाला मनापासून आनंद होत आहे. मराठी भाषा आणि देशी माहिती तंत्रज्ञानाच्या उत्क्रांत अवस्थेतील हा एक महत्त्वाचा टप्पा आणि सुवर्णक्षण ठरणार आहे.

आपण मानवी इतिहासावर एक नजर टाकली तर प्रत्येक शतकावर एका नव्या विचाराचा आणि संकल्पनेचा प्रभाव पडल्याचे आपल्या लक्षात येईल. एखादा विचार, संकल्पना समजून तिचा विकास करुन तिची उत्क्रांतवस्था अनुभवण्यासाठी जवळजवळ एक शतक किंवा त्याहून अधिक काळाची गरज भासते. आज मानवी मन संगणकपटल आणि त्याच्या चमत्कृतीपूर्ण किमयेमुळे पूर्णपणे भांबावून गेले आहे. संगणक आणि त्याची किमया मानवाच्या अगदी अबोध मनाच्या तळाचाही ठाव घेऊ पाहात आहे. हे माध्यम आपल्याला समजून घेऊन त्याद्वारा संदेशन साधून आणि त्या माध्यमातून दळणवळण करणे अपरिहार्य ठरले आहे. पण हे सर्व कोणत्या भाषेतून व्हायला हवे हा मोठा यक्ष प्रश्न आहे. भाषिकदृष्ट्या संगणक हा तटस्थ आहे. अर्थात आज संगणकावर वापरली जाणारी मुख्य भाषा इंग्रजी आहे. त्यामुळे हा इंग्रजी संगणक आहे असे म्हणावे लागेल. अर्थात त्यासाठी आंग्लभाषकांनी खूप मेहनत घेतली आहे. त्याच धर्तीवर संगणकासाठी मराठी भाषेचे उपयोजन करुन त्याद्वारा मराठी विकसित करण्यासाठी अविरत प्रयत्न करणे शक्य होणार नाही का? या चर्चासत्राच्या निमित्ताने मराठी भाषेबरोबरच देशी भाषांमध्येही हा प्रयत्न करुन त्याला निश्चित दिशा देता येईल. माहिती तंत्रज्ञानासाठी मराठी भाषेचे उपयोजन करण्यासाठी कितपत वाव आहे आणि त्यात कोणत्या अडचणी येऊ शकतील हे तपासून पाहिले पाहिजे. या प्रयत्नांची फलश्रूती, आव्हाने, त्रुटी, समस्या आणि त्यातून निर्माण होणाऱ्या सकारात्मक आणि नकारात्मक बाबी कोणत्या याचा विचार करणे अपिहार्य ठरते.

या चर्चासत्रातून आणि त्यात सादर केलेल्या शोध निबंधांच्या माध्यमातून अशा काही समस्यांचं समाधान, निराकरण होईल अशी आम्हाला अपेक्षा आहे.

विशिष्ट संस्कृतीच्या संदर्भात विवक्षित विचार हा भाषेच्या माध्यमातून अविष्कृत होतो. वैचारिक अभिसरणातून, मंथनातून भाषा ही अधिकाधिक समृद्ध होऊन तिला श्रेष्ठ दर्जा प्राप्त होत असतो. शुद्ध व श्रेष्ठ दर्जाचा विचार हा कोणत्याही भाषा, संस्कृती आणि परंपरेपेक्षा श्रेष्ठ असतो. परंतु अशा शुद्ध विचाराला ही पातळी आणि उंची गाठण्यासाठी विशिष्ट माध्यम, साधन अथवा विशिष्ट पद्धतीची निकड भासते. आणि या सर्व घटकांचा अशा श्रेष्ठ दर्जाच्या विचारांवर प्रभाव पडत असतो. हे मराठी भाषेसह सर्व भाषांना लागू होते. अर्थात संगणकासाठी मराठी भाषा विकसित करून तिचे उपयोजन करण्यासाठी सर्व जगाशी सतत केवळ दळणवळणच नव्हे तर वैचारीक देवाणघेवाण आणि आदान प्रदानाची गरज आहे. अर्थात हे सर्व आपण गृहीतच धरतो. पण हे सर्व परभाषा आणि परसंस्कृती ऐवजी आपली भाषा,संस्कृती आणि परंपरेच्या विशेष संदर्भात करणे अभिप्रेत आहे.

आपली भाषा, संस्कृती आणि परंपरेला न डावलता शास्त्रीय पद्धतीचा अवलंब करुन आपण या प्रयत्नात यशस्वी ठरलो तर हा प्रयत्न आणि त्यासाठी मेहनतीचं सार्थक होईल. अशा पद्धतीनेच खऱ्या अर्थाने कोणतीही भाषा उत्क्रांत अवस्थेला पोहचू शकते.

हे सर्व कसे साध्य करायचे हेच तर आजचे सन्माननीय शोधनिबंधक, सहभागी प्रतिनिधी, भाषाप्रेमी आणि विद्यार्थीवर्गासमोरचं एक मोठे आव्हान आहे आणि त्यानिमित्ताने मिळालेली ही एक सुवर्णसंधी आहे, असं म्हटल्यांस वावगं ठरु नये.

आजच्या या चर्चासत्राच्या विचार मंथनातून, आपल्याला एक नवा मार्ग आणि दिशा दाखविणारा वैचारिक अमृतकुंभ आपल्याला लाभेल अशी अपेक्षा व्यक्त करुन आमचे कार्याध्यक्ष डॉ. विजय बेडेकरांसह आपणा सर्वांना या वैचारिक मंथनासाठी हार्दिक शुभेच्छा देते, तसेच या चर्चासत्रातून साकारणाऱ्या 'संगणक आणि मराठी' या शीर्षकाच्या आगळ्यावेगळ्या ग्रंथाचे आपण सर्व मराठी भाषाप्रेमी मनापासून स्वागत कराल अशी आशा व्यक्त करते. या ग्रंथाबद्दल आपल्याकडून अभिप्राय आणि सूचना आल्यास त्याचे आम्ही स्वागतच करु. धन्यवाद !

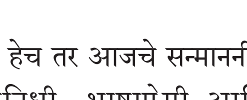

(डॉ. सौ. शकुंतला अ. सिंह)
प्रभारी प्राचार्या,
जोशी-बेडेकर कला व वाणिज्य महाविद्यालय, ठाणे.

अनुक्रमणिका

'संगणक आणि मराठी' या चर्चासत्राच्या निमित्ताने ...	*प्रा. दामोदर मोरे*	३
भूमिका	*डॉ. विजय बेडेकर*	५
'संगणक आणि मराठी' चर्चासत्र – एक क्रांतीकारक पाऊल !	*डॉ. सौ. शकुंतला अ. सिंह*	७
मराठी भाषा	*र. कृ. जोशी*	११
Marathi and Computer	*Alka Irani*	१२
मराठी भाषेचा मौखिक इतिहास आणि वैशिष्ठ्ये	*प्रा. दामोदर मोरे*	१८
मराठी भाषेचा इतिहास व वैशिष्ट्ये	*डॉ. मंगला सिन्नरकर*	२७
मराठी लिपी	*प्रा. ज्योतिका ओझरकर*	४८
ग्रंथालय संगणकीकरण : पुनरावलोकन	*प्रा. चित्ररेखा कुफ्फलिकर आणि कु. विद्या म. गाडवे*	५८
सद्य:प्रचलित अन्य मराठी फॉन्ट व हरिश देवनागरी (Hardv01) फॉन्ट यांचे तुलनात्मक अध्ययन	*प्रशांत धर्माधिकारी*	६५
ग्रंथालय संगणकीकरण आणि मराठी	*प्रा. नारायण सं. बारसे*	६६
मराठी आणि इंटरनेट : समस्या आणि समाधान	*प्रवीण ह. भालेसईन*	७०
Multi-lingual Software Development	*Sachin Gandhe*	७३
गणपुस्तक निर्मितीतला अनुभव	*प्रा. सौ. नीलिमा अशोक शास्त्री*	७६
मराठी सॉफ्टवेअरमधील प्रमाणीकरण : समस्या आणि उपाय योजना	निनाद प्रधान	७८
Challenges in implementation of Marathi Unicode	*M. S. Sridhar*	८८
Marathi as a Formal Language and development of a Marathi Compiler	*Prof. Mukund Dhaygude*	९२
Open Source Software Movement and its relevance to Marathi on computers	*Koustubha Kale*	९५
ग्रंथालय संगणकीकरणा संबंधात मराठीचा वापर	*प्रा. मोहन पाठक*	९८
मराठी भाषा – घडण, परिवर्तन आणि परिभाषानिर्मिती	*प्रा. अनिल भाबड*	१००